

друге, асоціації б матеріально підтримували і заохочували своїх членів і, по-третє, асоціація брала б на себе обов'язок відшкодування шкоди, яку заподіяв виконавець - член організації внаслідок помилки. Адже не слід забувати, що головним обов'язком державного виконавця є недопущення у своїй діяльності порушення прав громадян та юридичних осіб. І мова тут йде не лише про права стягувача, а й про права боржника.

Звичайно з цим можна не погодитися, адже написати легше, ніж втілити цю ідею у життя. Але ми маємо приклад країн Європи, де такі організації діють давно і відшкодування шкоди, заподіяної виконавцем, здійснюється за їх кошти. Таким чином, не порушуються права осіб, які зазнали збитків (адже вони їм відшкодовуються) і виконавець залишається захищеним від матеріальних втрат.

¹ Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XIV // Державна виконавча служба. Виконання рішень судів. Збірник законодавства України / Міністерство юстиції України. – Ужгород. – 1999. – Т. 1. – С. 24–60.

² Скомороха Л.В., Государственная исполнительная служба: взгляд изнутри // Юридическая практика. – 2000. – № 13.– 30 марта.

³ Тітов М. Про деякі проблеми виконавчого провадження // Право України. – 1999. – № 11. – С. 64–68.

⁴ Офіційний вісник України. – № 29, 06.08.1999. – 1477 с.

⁵ И.Лавриненко. Ух, какой исполнительный // Юридическая практика. – 4 января 2000. – № 1.

⁶ Продавая арестованную технику по бросовым ценам, предприимчивый юрист «наварил» более 40 тысяч гривен // Факты и комментарии № 30 (0852). – 20 февраля 2001.

Цікало В.Г.,

*асистент кафедри цивільного права
і процесу*

*Львівського національного університету
ім. Івана Франка*

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ДАВНОСТІ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ ДОБРОВОЛЬНО НЕВИКОНАНОГО ОБОВ'ЯЗКУ

Без пред'явлення вимоги про примусове виконання рішення про захист не може бути відкрито виконавче провадження і прийнято до виконання виконавчий документ. Ця вимога відповідно до ст. 18 Закону України “Про виконавче провадження” оформляється у вигляді заяви. Закон не регламентує форми та змісту такої заяви. Однак, на думку авторів навчального посібника “Виконання судових рішень”, “заява, яка подається на примусове виконання рішення має бути письмовою і містити зміст заявленого клопотання [1, с. 67]”. Ця позиція дотримується і на практиці. Державні виконавці вимагають, щоб стягувачі подавали письмово оформлені заяви із зазначенням вимоги про примусове виконання рішення. Так, вимагаючи відкриття виконавчих проваджень по виконанню рішень судів, стягувачі звертаються до відділів Державної виконавчої служби з письмовими заявами [2; 3; 4]. До заяви про відкриття виконавчого провадження, тобто про примусове виконання добровільно невиконаного обов'язку, стягувач зобов'язаний додати виконавчий документ, що підлягає виконанню (п.1 ст. 18 Закону України “Про виконавче провадження”).

Заяви-вимоги про примусове виконання рішень про захист цивільних прав можуть бути пред'явлені органам примусового виконання лише в межах строків, встановлених у ст. 21

Закону України “Про виконавче провадження”. Цією статтею встановлено строки давності примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку. Таким чином, давність примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку застосовується до вимог про примусове виконання рішень про захист матеріальних цивільних прав.

Перелік рішень, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою встановлено у ст. 3 Закону України “Про виконавче провадження”. Звернення з вимогами про їх примусове виконання можливе в межах строків пред’явлення виконавчого документа до виконання. Таким чином, давність примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку поширюється на вимоги про примусове виконання:

- рішень, ухвал і постанов судів у цивільних справах;
- вироків, ухвал і постанов судів у кримінальних справах у частині майнових стягнень (давність примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку не застосовується до “...вироків суду в частині конфіскації майна і накладення штрафу як засобів кримінального покарання, оскільки їх виконання можливе в межах давності виконання обвинувальних вироків[5, с. 530]”;
- мирових угод, затверджених судом;
- рішень, ухвал, постанов господарських судів;
- виконавчих написів нотаріусів;
- рішень Конституційного Суду України у випадках, передбачених законом;
- не сплачених в строк платіжних вимог, акцептованих платником;
- рішень третейських судів відповідно до законів України;
- рішень комісій по трудових спорах;
- рішень іноземних судів і арбітражів у передбачених законом випадках;
- рішень Європейського Суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України “Про виконання рішень Європейського Суду з прав людини”;
- рішень державних органів, прийнятих з питань володіння і користування культовими будівлями та майном;
- рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень у передбачених законом випадках;
- рішень інших державних або недержавних органів у випадках, передбачених законом.

До рішень інших державних або недержавних органів, що підлягають примусовому виконанню, належать, наприклад, рішення органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органів місцевого самоврядування. Ці органи відповідно до ст. 158 Земельного кодексу України можуть приймати рішення у спорах щодо земельних сервітутів та додержання громадянами правил добросусідства. У разі невиконання таких рішень добровільно, вони можуть бути пред’явлені для примусового виконання до державної виконавчої служби.

Разом з тим, не всі із перелічених вище рішень про захист підлягають примусовому виконанню. Так, за способом захисту рішення, зокрема судові, прийнято поділяти на три види:

- рішення про присудження;
- рішення про визнання;
- перетворювальні рішення.

Рішенням про присудження боржник-відповідач зобов’язується до примусового здійснення добровільно невиконаного ним обов’язку, яке полягає у вчиненні певних дій або утриманні від їх вчинення на користь кредитора. Типовими прикладами рішень про присудження є рішення про стягнення аліментів, про виселення із жилих приміщень, про відшкодування збитків або моральної шкоди, про усунення перешкод у користуванні майном і т.д. “Характерною особливістю таких рішень є їх здатність бути виконаними в примусовому порядку [6, с.8]”.

У рішенні про визнання суд або інший орган, організація чи особа підтверджує наявність або відсутність між сторонами спору певних правовідносин, в існуванні яких у них виник сумнів. В залежності від мети, яка досягається із постановлянням рішень про визнання, вони поділяються на позитивні і негативні. Рішення, які спрямовані на підтвердження наявності певних правовідносин між сторонами спору (наприклад, про визнання права власності на житло), називаються позитивними. Якщо ж у рішенні підтверджується відсутність певних правовідносин між сторонами спору (наприклад, про визнання договору недійсним), таке рішення визнається негативним. “Характерною особливістю рішень про визнання, - як стверджує професор Пушкар Є.Г., - є те, що вони ніколи не вимагають примусового виконання, а захист права здійснюється безпосередньо рішенням [6, с. 8]”. Із набранням законної сили рішенням про визнання захист є таким, що вже відбувся. Від протилежної сторони не вимагається вчинення якихось дій або утримання від них. “Такі акти не слід розглядати як підстави виконання[7, с. 430]”.

Перетворювальні рішення покликані перетворити існуючі між сторонами спору правовідношення, в існуванні яких у них немає сумнівів. В залежності від мети постановляння таких рішень вони поділяються на:

1) рішення, спрямовані на зміну правовідносин (наприклад, про виділ частки із спільного майна- ст. 115 ЦК України);

2) рішення, спрямовані на припинення правовідносин (наприклад, про розірвання договору).

Ті перетворювальні рішення, реалізація яких залежить від подальшої поведінки (вчинення певних дій чи утримання від них) протилежної сторони, можуть бути примусово виконані. Наприклад, виділ частки із спільного майна одному із співвласників, як правило, неможливий без певних активних дій, або, навпаки, утримання від них інших учасників спільної часткової власності. Якщо ж вони не вчиняють дій по виділу частки, або ж перешкоджають у цьому, рішення про виділ буде виконано примусово. Що ж до реалізації таких перетворювальних рішень як, наприклад, про розірвання шлюбу чи визнання особи такою, що втратила право користуватися жилим приміщенням, то вони не вимагають примусового виконання. Рішення про розірвання шлюбу може бути реалізоване з ініціативи будь-якої із сторін спору і не залежить від подальшої поведінки протилежної сторони. Реалізація ж рішення про визнання особи такою, що втратила право на користування жилим приміщенням взагалі, як правило, здійснюється без відома такої особи, оскільки вона є відсутньою.

Слід тому погодитись з Є.В. Васьковським, на думку якого, існують рішення, що не потребують примусового виконання: “такими є рішення по установчих (про визнання) та багатьох перетворювальних позовах[8, с. 191]”. В таких випадках “...фактично йдеться не про виконання, а про реалізацію рішення суду, оскільки реалізуються всі рішення, а виконуються не всі[9, с. 169]”.

Отже, примусовому виконанню підлягають всі рішення про присудження та частина перетворювальних рішень, за якими на одну із сторін покладається обов’язок вчинити певну дію чи утриматися від її вчинення. Саме з таких рішень може виникнути вимога про їх примусове виконання. Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку, таким чином, поширюється на вимоги про примусове виконання рішень про присудження та частини перетворювальних рішень.

В Законі України “Про виконавче провадження” не встановлено переліку вимог, на які не поширюється давність примусового виконання добровільно невиконаного обов’язку. З цього можна зробити висновок, що рішення по вимогах, до яких не застосовується позовна давність

(ст. 83 ЦК України), теж можуть бути пред'явлені до примусового виконання лише в межах строків, встановлених ст. 21 Закону України "Про виконавче провадження". Таким чином, право на захист цивільних матеріальних прав, навіть якщо на вимоги, що виникають з цих прав, не поширюється позовна давність, все ж має часову межу. Такою межею є давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку. Думаю, що така позиція законодавця є помилковою.

Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку, як і позовна давність, має своїм безпосереднім предметом впливу один із елементів права на захист. Разом з тим, з її настанням, право на захист не може бути реалізовано взагалі. Те саме має місце і зі впливом позовної давності. Передбачені законом матеріально-правові вимоги вилучені із сфери дії позовної давності для того, щоб цивільні права, з яких ці вимоги виникають, могли бути захищені в будь-який час. Встановлення для них часової межі у вигляді давності примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку є непослідовним і невинуватим. З тих же міркувань, з яких на певні матеріально-правові вимоги не поширюється позовна давність, на них не повинна поширюватись і давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку. Тому пропоную доповнити Закон України "Про виконавче провадження" новою статтею, де передбачити перелік вимог, на які не поширюється давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку. Цей перелік вимог повинен співпадати з переліком вимог, на які не поширюється позовна давність.

Література

1. Штефан М.Й. та ін. Виконання судових рішень: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.
2. Виконавче провадження № 314 2001 р. // Архів відділу Державної виконавчої служби Личаківського районного управління юстиції у м. Львові.
3. Виконавче провадження № 490 2001 р. // Архів відділу Державної виконавчої служби Личаківського районного управління юстиції у м. Львові.
4. Виконавче провадження № 544 2001 р. // Архів відділу Державної виконавчої служби Личаківського районного управління юстиції у м. Львові.
5. Штефан М.Й. Цивільний процес: Підруч. для юрид. спеціальностей вищих закладів освіти. – К.: Ін Юре, 1997. – 608 с.
6. Пушкар Є.Г. Провадження в суді першої інстанції. Позовне провадження. Тексти лекцій для студентів юридичного факультету. – Львів: Юрид.ф-тет Львів. держ. у-ту, 1998. – 51 с.
7. Цивільне процесуальне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / В.В. Комаров, В.І. Тертишніков, Є.Г. Пушкар та ін.; За ред. В.В. Комарова. – Х.: Право, 1999. – 592 с.
8. Морозова И.Б. Некоторые проблемы исполнительного производства / материалы Всероссийской конференции "Государство и право на рубеже веков".
9. Притика Д.М., Тітов М.І., Щербина В.С. та ін. Арбітражний процес: Навчальний посібник. Ч. II. – Харків: Консум, 2000. – 416 с.